

УДК 332.8

В. В. Лойко,

д. е. н., доцент, професор кафедри фінансів та економіки,
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ
ORCID ID: 0000-0003-3248-1585

Д. М. Лойко,

к. е. н., доцент, докторант кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів
ORCID ID: 0000-0002-2443-2719

В. С. Руденко,

магістр з економіки, голова "Асоціації економістів Києва", м. Київ
ORCID ID: 0000-0001-8639-0916

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.13—14.4

РОЗВИТОК ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

V. Loiko,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department
of Finance and Economic, Boris Grinchenko Kyiv University, Kyiv

D. Loiko,

PhD in Economics, Associate Professor, Doctorate in the Department of Theoretical
and Applied Economics, Chernihiv National Technological University

V. Rudenko,

Master of Economics, Chairman of the Association of Economists of Kyiv

DEVELOPMENT OF HOUSEHOLDS OF UKRAINE AS A COMPONENT OF ECONOMIC SECURITY OF NATIONAL ECONOMY

У статті досліджено тенденції розвитку домогосподарств України як складової економічної безпеки національної економіки. Виявлено, що на сучасному етапі господарювання домогосподарства є важливою складовою економічної і фінансової системи країни. Визначено, що середній розмір домогосподарств в Україні загалом за період 2014—2018 рр. суттєво не змінився і склав у 2018 р. 2,58 особи на 1 домогосподарство, а у місті Києві 2,62 особи на 1 домогосподарство. Сукупні ресурси в середньому на місяць на одне домогосподарство в Україні загалом зросли за період 2014—2018 рр. у 2,17 рази, в місті Києві у 2,28 рази. Сукупні витрати в середньому на місяць на одне домогосподарство як по Україні загалом, так і по місту Києву зросли за 2014—2018 рр. майже однаково: у 2,05 рази по Україні і 2,06 рази по місту Києву. Рівень споживчих сукупних витрат на одне домогосподарство є високим і у 2018 р. загалом по Україні був 96,0 %, в по місту Києву 95,0 %. Середні витрати домогосподарств на продукти харчування в цілому по Україні склали у 2018 р. 47,7 %, а по місту Києву 44,8 %. Витрати домогосподарств на непродовольчі товари та послуги за досліджуваний період зросли загалом по Україні на 12,67 %, а по місту Києву на 8,41%. Доведено, що у перерахунку на доларовий еквівалент за 2014—2018 рр. сукупні ресурси в середньому на місяць на одне домогосподарство зросли тільки 23,61 % загалом по Україні і 29,59 % по місту Києву. В цілому по Україні середні доходи на 1 члена сім'ї за місяць перевищували прожитковий рівень у 2014 р. на 30,26 %, у 2015 р. були менше прожиткового мінімуму на 10,51%, у 2016 р. — менше на 8,49 %, у 2017 р. — перевищували на 7,59 %, у 2018 р. — перевищували на 17,65 %. По місту Києву середні доходи на 1 члена сім'ї за місяць перевищували прожитковий рівень у 2014 р. на 69,39 %, у 2015 р. на 8,88%, у 2016 р. на 19,10 %, у 2017 р. на 35,0 %, у 2018 р. на 58,86 %. Обсяги кредитування домогосподарств України за досліджуваний період 2014—2018 рр. зменшились на 4,79 %. Обсяги депозитних вкладів домогосподарств України за той же період зросли на 26,81 %. Доведено, що зростання добробуту домогосподарств та збільшення доходів, які переходять у заощадження і які можна використовувати як інвестиції, сприятиме підвищенню рівня економічної безпеки національної економіки загалом.

The article examines the development trends of Ukrainian households as a component of economic security of the national economy. It is revealed that at the present stage of household management is an important component of the economic and financial system of the country. It is determined that the average size of households in Ukraine as a whole

for the period 2014—2018 did not change significantly and amounted to 2.58 people per 1 household in 2018, and in the city of Kyiv 2.62 people per 1 household. The total resources per month per household in Ukraine as a whole increased 2.17 times over the period 2014—2018, in the city of Kyiv 2.28 times. The total monthly expenditures per household per household in Ukraine as a whole and in the city of Kyiv increased almost equally in 2014—2018: 2.05 times in Ukraine and 2.06 times in the city of Kyiv. The level of consumer total expenditures per household is high and in 2018 in Ukraine as a whole was 96.0%, in the city of Kyiv 95.0%. The average expenditure of households on food in Ukraine as a whole in 2018 was 47.7%, and in the city of Kyiv 44.8%. Expenditures of households on non-food goods and services for the studied period increased in Ukraine as a whole by 12.67%, and in the city of Kyiv by 8.41%. It is proved that in terms of the dollar equivalent for 2014—2018, the total resources per month per household increased by only 23.61% in Ukraine as a whole and 29.59% in the city of Kyiv. In general, in Ukraine, the average income per family member on average per month exceeded the subsistence level in 2014 by 30.26%, in 2015 it was less than the subsistence level by 10.51%, in 2016 — less by 8.49%, in 2017 — exceeded by 7.59%, in 2018 — exceeded by 17.65%. In the city of Kyiv, the average income per 1 family member on average per month exceeded the subsistence level in 2014 by 69.39%, in 2015 by 8.88%, in 2016 by 19.10%, in 2017 by 35.0%, in 2018 by 58.86%. The volume of lending to households in Ukraine for the study period 2014—2018 decreased by 4.79%. Over the same period, deposits of Ukrainian households increased by 26.81%. It has been proven that increasing the welfare of households and increasing incomes that are transferred to savings and that can be used as investments will help increase the level of economic security of the national economy as a whole.

Ключові слова: національна економіка, економічна безпека, домогосподарства, доходи, видатки, сукупні споживчі витрати, кредити, депозити, заощадження, інвестиції, розвиток.

Keywords: national economy, economic security, households, income, expenditure, total consumer spending, loans, deposits, savings, investment, development.

ВСТУП

Сучасні трансформаційні процеси в економіці країни підсилюють значимість сталого економічного розвитку домогосподарств у контексті забезпечення соціальної та економічної безпеки країни. Економічна безпека національної економіки залежить від багатьох чинників, які мають як позитивний так і негативний вплив на неї. Економічна діяльність домогосподарств як сектора економіки вважається неформальною, проте підвищення ступені участі домогосподарств у виробництві благ у національній економіці вказує на неможливість із різних причин працювати у формальному секторі економіки. Рівень економічного розвитку домогосподарств стосується кожної людини, яка мешкає в Україні. Чим вище рівень стабільного економічного забезпечення кожного домогосподарства, тим вище рівень соціальної і економічної безпеки країни. Економічне становище домогосподарств значно залежить від розвитку продуктивних сил у країні. В період реформування економіки становище та роль домогосподарств постійно змінюється. Розвиваючись та задовольняючи власні потреби, домогосподарства впливають на розвиток економіки країни. Розвиток домогосподарств України як складової економічної безпеки національної економіки потребує подальших досліджень.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням дослідження ефективності економічного розвитку, фінансам, оцінці інвестиційного потенціалу домогосподарств присвячено науковій праці небагатьох авторів, зокрема: Т.О. Кізіми [1], А.Ю. Рамського [2], Г.В. Чабана [3], Н.А. Василюги [4—5] та інших. Здобутки вказаних вчених мають теоретичне та практичне значення у вказаній сфері і стали основою для проведення подальших досліджень з питання розвитку домогосподарств як складової економічної безпеки національної економіки України. Враховуючи швидкі зміни у соціально-економічній та політичній сфері країни, окреслена тематика потребує подальшого комплексного дослідження і висвітлення.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження економічного розвитку домогосподарств України як складової економічної безпеки національної економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Комплексний підхід до феномена економічної безпеки передбачає постановку та вирішення широкого спектру задач: забезпечення сталого соціально-економічного розвитку

Таблиця 1. Динаміка змін характеристики домогосподарств України та міста Києва за період 2014—2018 рр.

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	Відхилення даних 2018 від 2014, %
Україна						
Середній розмір домогосподарств, осіб	2,58	2,59	2,58	2,58	2,58	-
Частка домогосподарств із дітьми до 18 років	38,0	38,2	38,2	38,2	37,8	- 0,52
Частка домогосподарств без дітей, %	62,0	61,8	61,8	61,8	62,2	0,32
Місто Київ						
Середній розмір домогосподарств, осіб	2,59	2,60	2,61	2,62	2,62	1,16
Частка домогосподарств із дітьми до 18 років	35,3	35,6	35,9	35,9	36,4	3,11
Частка домогосподарств без дітей, %	64,7	64,4	64,1	64,1	63,6	- 1,70

Примітка: дані наведено без урахування частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: складено авторами на основі даних [7; 8].

країни, створення економічних та соціальних сприятливих умов для розвитку регіонів, галузей, підприємств, домогосподарств та кожної людини, як особистості, в межах суспільства. Процес забезпечення економічної безпеки відбувається на різних ієрархічних рівнях управління: на рівні держави, на рівні регіону, на рівні окремого підприємства, установи,

організації, на рівні домогосподарства та окремої людини. Система економічної безпеки національної економіки складається із багатьох складових і спрямована на забезпечення функціонування суб'єкта господарювання або іншого суб'єкта соціально-економічних відносин в умовах нейтралізації негативних впливів різного роду загроз і ризиків. Найбільш поширена концепція економічної безпеки ґрунтується на ідеях та положеннях жорсткої структуризації та керуваності економічної системи та надійної її захищеності від зовнішніх загроз [6]. Економіка домогосподарств тісно пов'язана із економічною та соціальною політикою держави. Домогосподарства — це унікальне соціально-економічне утворення і важлива

складова економічної і фінансової системи країни. Домогосподарства отримують власні доходи за рахунок різних джерел: власної праці, підприємницької діяльності, трансферів, соціальної допомоги, власності. Вимірювання доходів та витрат домогосподарств, дослідження тенденцій змін у рівні доходів та витрат, дозволяє зробити висновок про соціально-економічний розвиток країни,

рівень економічного розширення у суспільстві, підвищення або зниження рівня економічної безпеки національної економіки.

Таблиця 2. Динаміка сукупних ресурсів та витрат домогосподарств України та міста Києва за період 2014—2018 рр.

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	Відхилення даних 2018 від 2014, %
Україна						
Сукупні ресурси в середньому на місяць на одне домогосподарство, грн	4563,3	5231,7	6238,8	8165,2	9904,1	Зростання у 2,17 рази
Сукупні витрати в середньому на місяць на одне домогосподарство, грн	4048,9	4952,0	5720,4	7139,4	8308,6	Зростання у 2,05 рази
Споживчі сукупні витрати, % у тому числі:	91,6	92,9	93,2	92,9	96,0	4,80
- продукти харчування, %	51,9	52,6	49,8	47,9	47,7	- 8,09
- непродовольчі товари і послуги, %	36,3	36,5	40,5	41,9	40,9	12,67
Місто Київ						
Сукупні ресурси в середньому на місяць на одне домогосподарство, грн	5955,81	6389,28	8213,89	10403,68	13579,91	Зростання у 2,28 рази
Сукупні витрати в середньому на місяць на одне домогосподарство, грн	5283,93	6305,91	7710,79	9123,15	10892,20	Зростання у 2,06 рази
Споживчі сукупні витрати, % у тому числі:	96,3	96,7	92,8	96,3	95,0	- 1,35
- продукти харчування, %	49,7	51,2	45,0	46,4	44,8	- 9,86
- непродовольчі товари і послуги, %	42,8	41,8	44,9	46,7	46,4	8,41

Примітка: дані наведено без урахування частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: складено авторами на основі даних [7; 8].

Динаміка змін порівняльної характеристики домогосподарств України та Києва дозволила зробити такі висновки (табл. 1).

Середній розмір домогосподарств в Україні в цілому за період 2014—2018 рр. суттєво не змінився і склав у 2018 р. 2,58 особи на 1 домогосподарство. Середній розмір домогосподарств в місті Києві за період 2014—2018 рр. зріс на 1,16 %. За даними 2018 р. середній розмір домогосподарств міста Києва перевищував середній розмір домогосподарств в цілому по Україні на 1,55 %. Частка домогосподарств з дітьми до 18 років зменшилась в цілому по Україні

Таблиця 3. Динаміка середнього значення сукупного доходу на 1 домогосподарство та на 1 члена сім'ї по Україні загалом та по місту Києву у доларовому еквіваленті за період 2014—2018 рр.

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	Відхилення даних 2018 від 2014, %
Україна						
Сукупні ресурси в середньому на місяць на одне домогосподарство, грн	4563,3	5231,7	6238,8	8165,2	9904,1	Зростання у 2,17 рази
Курс валют НБУ на 31 грудня, долар США	15,7686	24,0007	27,1909	28,0672	27,6882	75,59
Сукупні ресурси в середньому на місяць на одне домогосподарство, дол. США	289,39	217,98	229,44	290,92	357,70	23,61
Сукупні ресурси в середньому на місяць на 1 члена сім'ї, дол. США	112,16	84,16	88,93	112,76	138,64	23,61
Середньорічний розмір фактичного прожиткового мінімуму (в середньому на 1 особу в місяць), грн	1357,6	2257,0	2642,4	2941,5	3262,7	Зростання у 2,4 рази
Середньорічний розмір фактичного прожиткового мінімуму (в середньому на 1 особу в місяць), дол. США	86,09	94,04	97,18	104,80	117,84	36,88
Відхилення рівня сукупних ресурсів у середньому на місяць на 1 члена сім'ї над середньорічним розміром фактичного прожиткового мінімуму на 1 особу в місяць у доларовому еквіваленті, %	30,28	- 10,51	- 8,49	7,59	17,65	-
Місто Київ						
Сукупні ресурси в середньому на місяць на одне домогосподарство, грн	5955,81	6389,28	8213,89	10403,68	13579,91	Зростання у 2,28 рази
Курс валют НБУ на 31 грудня, долар США	15,7686	24,0007	27,1909	28,0672	27,6882	75,59
Сукупні ресурси в середньому на місяць на одне домогосподарство, дол. США	377,70	266,21	302,08	370,67	490,46	29,85
Сукупні ресурси в середньому на місяць на 1 члена сім'ї, дол. США	145,83	102,39	115,74	141,48	187,20	29,85
Відхилення рівня сукупних ресурсів в середньому на місяць на 1 члена сім'ї над середньорічним розміром фактичного прожиткового мінімуму на 1 особу в місяць у доларовому еквіваленті, %	69,39	8,88	19,10	35,0	58,86	-

Примітка: дані наведено без урахування частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

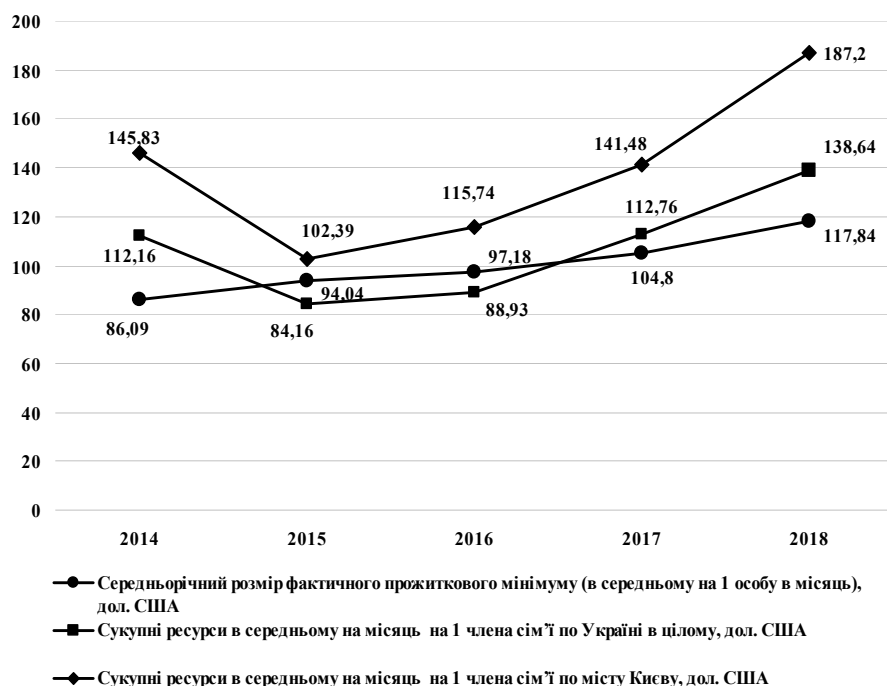
Джерело: складено авторами на основі даних Державної служби статистики України, Головного управління статистики м. Києва та Національного банку України [7; 8; 11—15].

за досліджуваний період на 0,52 %, а в місті Києві за той же період зросла на 3,11 %. Частка домогосподарств без дітей в цілому по Україні за 2014—2018 рр. зросла на 0,32%, а по місту Києву за той же період зменшилась на 1,70%. Позитивними тенденціями можна вважати зростання частки домогосподарств із дітьми по місту Києву та зростання середнього розміру домогосподарств по місту Києву.

Проведений аналіз динаміки сукупних ресурсів та витрат домогосподарств по Україні

загалом та по Києву зокрема дозволив зробити такі висновки (табл. 2).

Сукупні ресурси в середньому на місяць на одне домогосподарство в Україні загалом зросли за період 2014—2018 рр. у 2,17 рази. За той же період сукупні ресурси на одне господарство в місті Києві зросли у 2,28 рази. Темпи зростання сукупних ресурсів на одне домогосподарство у місті Києві перевищували темпи зростання того ж показника в цілому по Україні на 5,07 %. За абсолютною величиною сукупні

Рис. 1. Динаміка середньорічного розміру фактичного прожиткового мінімуму (в середньому на 1 особу в місяць) та сукупних ресурсів в середньому на місяць на 1 члена сім'ї в цілому по Україні та по місту Києву у перерахунку на доларовий еквівалент, дол. США

Джерело: складено авторами на основі даних Державної служби статистики України, Головного управління статистики м. Києва та Національного банку України [7; 8; 11—15].

ресурси в середньому на місяць на 1 домогосподарство по місту Києву у 2018 р. склали 13579,91 грн, що у 1,37 рази перевищували сукупні ресурси в середньому на місяць на 1 домогосподарство по Україні, які у 2018 р. склали 9904,1 грн. Сукупні витрати в середньому на місяць на одне домогосподарство як по Україні загалом, так і по місту Києву зросли за 2014—2018 рр. майже однаково: у 2,05 рази по Україні і 2,06 рази по місту Києву. Темпи приросту сукупних витрат у середньому на місяць на одне домогосподарство за досліджуваний період відставали від темпів приросту сукупних ресурсів в середньому на місяць на одне домогосподарство на 5,53 % загалом по Україні і на 9,65 % по місту Києву. Абсолютна величина сукупних витрат у середньому на місяць на одне домогосподарство по місту Києву у 2018 р. склали 10892,20 грн, що 1,31 рази перевищувала абсолютну величину сукупних витрат в середньому на місяць на одне домогосподарство по Україні загалом. Рівень споживчих сукупних витрат на одне домогосподарство є високим і у 2018 р. загалом по Україні був 96,0 %, в по місту Києву 95,0 %. Середні витрати домогосподарств на продукти харчування загалом по Україні склали у 2018 р. 47,7%, а по місту Києву 44,8%. Аналіз динаміки витрат на харчування за період 2014—2018 рр. показав знижен-

ня витрат в цілому по Україні в середньому на одне домогосподарство на 8,09 %, а по місту Києву — на 9,86 %. Витрати домогосподарств на непродовольчі товари та послуги за досліджуваний період зросли загалом по Україні на 12,67 %, а по місту Києву на 8,41%. Домогосподарства міста Києва у 2018 р. витрачали на продукти харчування на 6,08 % менше, а на непродовольчі товари та послуги на 13,45 % більше, ніж домогосподарства загалом по Україні.

Домогосподарства беруть участь у розподілі і перерозподілі валового внутрішнього продукту країни, тому вагомість співвідношення доходів та витрат домогосподарств зростає. Домогосподарства забезпечують економічну основу відтворення людини. Рівень доходів і витрат домогосподарств слугують показником виміру рівня життя населення. Аналіз динаміки сукупних ресурсів домогосподарств у доларовому еквіваленті дозволив зробити такі висновки (табл. 3, рис. 1).

За період 2014—2018 рр. сукупні ресурси в середньому на місяць на одне домогосподарство загалом по Україні зросли у 2,17 рази, а по місту Києву у 2,28 рази. У перерахунку на доларовий еквівалент динаміка зростання сукупних ресурсів у середньому на місяць на одне домогосподарство склали тільки 23,61 % загалом по Україні і 29,59 % по місту Києву. Аналіз

динаміки відхилення рівня сукупних ресурсів у середньому на місяць на 1 члена сім'ї над середньорічним розміром фактичного прожиткового мінімуму на 1 особу в місяць у доларовому еквіваленті дозволив зробити такі висновки. Середньорічний розмір фактичного прожиткового мінімуму (в середньому на 1 особу в місяць) у доларовому еквіваленті зріс за період 2014—2018 рр. на 36,88 %. Рівень доходів мешканців міста Києва був вищим у порівнянні із рівнем доходів мешканців інших міст та сіл України. Це підтверджується розміром відхилення рівня сукупних ресурсів у середньому на місяць на 1 члена сім'ї над середньорічним розміром фактичного прожиткового мінімуму на 1 особу в місяць у доларовому еквіваленті. Загалом по Україні середні доходи на 1 члена сім'ї у середньому за місяць перевищували прожитковий рівень у 2014 р. на 30,26 %, у 2015 р. були менше прожиткового мінімуму на 10,51%, у 2016 р. — менше на 8,49%, у 2017 р. — перевищували на 7,59 %, у 2018 р. — перевищували на 17,65 %. По місту Києву середні доходи на 1 члена сім'ї у середньому за місяць перевищували прожитковий рівень у 2014 р. на 69,39 %, у 2015 р. на 8,88%, у 2016 р. на 19,10 %, у 2017 р. на 35,0 %, у 2018 р. на 58,86 %. За наведеною динамікою можна зробити висновок, що рівень життя населення у місті Києві вищий, ніж загалом в Україні.

Потрібно зауважити, що двократне зростання доходів домогосподарств у гривньовому еквіваленті за останні 5 років не суттєво підвищило рівень життя населення. Досліджуючи рівень сукупних доходів домогосподарств на 1 члена сім'ї у доларовому еквіваленті, можна констатувати, що він є значно нижчим, ніж у європейських країнах. Традиційно вважається, що ризик виникнення бідності мають домогосподарства із великою кількістю утриманців (дітей, пенсіонерів або інвалідів). Ризик бідності у таких сім'ях виникає у зв'язку із відсутністю членів сімей із високим або середнім доходом та обмеженою можливістю займатися певними видами діяльності інших членів сім'ї із за віку або здоров'я. Потрібно зауважити, що в українських реаліях з'являються "нові бідні", які мають роботу, але недостатній рівень оплати суттєво обмежує їх рівень життя. Це явище, коли працюючі люди відчувають себе економічно не-

Таблиця 4. Динаміка розподілу загальних доходів домогосподарств України за децильними (10%) групами за період 2014—2018 рр.

Назва групи	Розмір доходів на 1 особу за даними 2018 р., грн	2014	2015	2016	2017	2018	Відхилення даних 2018 від 2014, %
	до 1920,0	51,7	35,3	18,4	6,9	2,6	- 94,9
Перша (з найменшими доходами)	1920,1-2280,0	16,5	17,6	16,0	7,7	4,0	- 75,76
Друга	2280,1-2640,0	11,7	15,9	16,4	11,0	6,7	- 42,74
Третя	2640,1-3000,0	7,8	11,4	13,6	11,0	7,6	- 2,56
Четверта	3000,1-3360,0	4,6	6,7	10,0	10,7	9,4	Зростання у 2,04 рази
П'ята	3360,1-3720,0	2,5	4,4	7,9	10,8	9,2	Зростання у 3,68 рази
Шоста	3720,1-4080,0	5,2	8,7	17,7	9,3	8,7	67,31
Сьома	4080,1-4440,0	-	-	-	6,3	8,9	41,27
Восьма	4440,1-4800,0	-	-	-	6,4	7,0	9,38
Дев'ята	4800,1-5160,0	-	-	-	5,1	6,9	35,29
Десята (з найбільшими доходами)	понад 5160,0	-	-	-	14,8	29,0	95,94

Примітка: дані наведено без урахування частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: складено авторами на основі даних Державної служби статистики України [7].

захищеними, названо "економічною бідністю" [15]. В Україні до економічно бідних людей можна віднести: людей із престижною освітою, проте працюючих у бюджетній сфері, заробітна плата в якій частіше ненабагато вище мінімальної оплати праці в країні (освіта, медицина, культура); працездатних громадян, які втратили роботу через структурні зміни на ринку і вимушені працювати на роботі із меншою заробітною платою; людей, які зазнали невдачі у підприємницькій діяльності; працівників, які постраждали через нерівномірну оплату їхньої праці по різних причинах. В Україні є ознаки формування "спадкової" бідності населення, тобто, коли діти з бідних сімей стають також бідними у дорослому віці. Таким чином, сучасна проблема бідності населення може становити значну проблему для економічного розвитку країни у майбутньому. Раптова збіднілість населення є найбільш загрозливим видом бідності, який переростає у хронічну бідність. Бідність веде до економічної та соціальної деградації суспільства. Бідній людині потрібно вижити "тут" і "зараз", тому їй не цікавить майбутнє. Бідною людиною легше маніпулювати. Модель бідності, яка сформувалась нині в Україні, є наслідком хронічно низьких доходів більшості населення. Бідність можна вважати одним із загрозливих чинників економічній і соціальній безпеці країни.

За даними вибіркового дослідження умов життя домогосподарств України Держкомста-

ту, за період 2014—2018 роки в країні виділено 10 груп домогосподарств (табл. 4). До першої групи віднесено домогосподарства із найнижчим рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів. До десятої децильної групи віднесено домогосподарства із найвищим рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів. Аналіз динаміки розподілу загальних доходів домогосподарств України за децильними (10%) групами за період 2014—2018 рр. надав можливість зробити наступні висновки (табл. 4).

За статистичними даними загального розподілу доходів домогосподарств у 2018 р. найбільшу питому вагу у 29,0 % мала 10 децильна група домогосподарств із найбільшими доходами. Мінімальна заробітна плата у 2018 р. становила 3723 грн. Таким чином межа 10 децильної групи із найбільшими доходами на 1 одну людину у домогосподарстві в середньому по країні у 2018 р. склала 1,38 мінімальної заробітної плати. За досліджуваний період 2014—2018 рр. значно зменшилась кількість домогосподарств із низьким рівнем доходів.

Обсяг заощаджень домогосподарств є джерелом інвестиційного розвитку національної економіки. Проте роль фінансових заощаджень домогосподарств у інвестуванні розвитку національної економіки залишається мінімальною. У розвинених країнах заощадження домогосподарств є одним із стабільніших джерел інвестування економіки. Населення розвинутих країн вважає здійснення заощаджень і інвестування їх у розвиток економіки своїх країн важливим заходом щодо фінансового забезпечення себе у майбутньому. Важливу роль у трансформації заощаджень домогосподарств у інвестиції у розвинутих країнах відіграє держава. У країнах ЄС за останні 10 років обсяги інвестування за рахунок заощаджень домогосподарств збільшились у 5 разів.

Аналіз динаміки обсягів кредитів і депозитів домашніх господарств України за період 2014—2018 рр. дозволив зробити такі висновки (табл. 5).

Обсяги кредитування домогосподарств України за досліджуваний період 2014—2018 рр. зменшились на 4,79 %. Обсяги депозитних вкладів домогосподарствами України за той же період зросли на 26,81 %. Зважаючи на позитивну тенденцію щодо зростання обсягів

Таблиця 5. Динаміка обсягів кредитів та депозитів домашніх господарств України за період 2014—2018 рр.

Назва групи	2014	2015	2016	2017	2018	Відхилення даних 2018 від 2014, %
Кредити домашнім господарствам на кінець періоду, млрд грн	211,21	174,87	163,33	174,18	201,10	- 4,79
Депозити домашніх господарств на кінець періоду, млрд грн	418,13	410,90	444,68	495,31	530,25	26,81

Джерело: складено авторами на основі даних Національного банку України [9].

заощаджень домогосподарств України у вигляді депозитних вкладів, можна зробити висновок, що ймовірність використання цих заощаджень у якості інвестицій у розвиток економіки країни має низьке значення через неналежну правову забезпеченість цього процесу та недостатній захист капіталу інвесторів.

ВИСНОВКИ

Економічний розвиток домогосподарств України за період 2014—2018 рр. проходив повільними темпами. Сукупні ресурси домогосподарств України за досліджуваний період зросли у 2,17 разів у гривньовому еквіваленті, у перерахунку на доларовий еквівалент це зростання склало тільки 23,61 %. Споживчі сукупні витрати домогосподарств України склали у 2018 р. 96,0%. Домогосподарства міста Києва розвивались більш прискореними темпами, ніж домогосподарства по Україні загалом. Сукупні ресурси домогосподарств міста Києва зросли у 2,28 разів у гривньовому еквіваленті та на 29,85 % у доларовому еквіваленті. Рівень життя населення у місті Києві вищий, ніж загалом в Україні. Обсяги заощаджень домогосподарств України за період 2014—2018 рр. зросли на 26,81%. Це свідчить про позитивну тенденцію накопичення капіталу домогосподарствами, проте ймовірність використання цих заощаджень у якості інвестицій для розвитку економіки країни є низькою.

Зростання добробуту домогосподарств та збільшення доходів, які переходять у заощадження і які можна використовувати як інвестиції, сприятиме підвищенню рівня економічної безпеки національної економіки загалом.

Література:

1. Кізима Т.О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку [Текст] / Т.О. Кізима; вст. слово С.І. Юрія. — К.: Знання, 2010. — 431 с.

2. Рамський А.Ю. Інвестиційний потенціал домогосподарств [Текст]: монографія / А.Ю. Рамський. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. — 352 с.

3. Чабан Г.В. Вплив домогосподарств на соціально-економічний розвиток України. Економіка і суспільство. № 12. 2017. С. 159—162.

4. Василюха Н.А. Оцінка ситуації у сфері розвитку домогосподарств України. Інвестиції: практика та досвід. № 12. 2017. С. 120—124.

5. Василюха Н.А. Зарубіжний досвід підтримки домогосподарств: державно-управлінський аспект. Держава та регіони. № 2 (58). 2017. С. 32 — 37.

6. Аванесова Н.Е. Аналітичний погляд на теорії забезпечення економічної безпеки. Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості. 2017. № 2 (2). С. 100—108.

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Статистична інформація. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 1.07.2020).

8. Офіційний сайт. Головне управління статистики м. Києва. Статистична інформація. URL: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=255&lang=1> (дата звернення 1.07.2020).

9. Офіційний сайт НБУ. Грошово-кредитна та фінансова статистика. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58127 (дата звернення 5.07.2020).

10. Курс валют НБУ на 31.12.2014. URL: <https://finance.i.ua/nbu/?d=31&m=12&y=2014> (дата звернення 4.07.2020).

11. Курс валют НБУ на 31.12.2015. URL: <https://finance.i.ua/nbu/?d=31&m=12&y=2015> (дата звернення 4.07.2020).

12. Курс валют НБУ на 31.12.2016. URL: <https://finance.i.ua/nbu/?d=31&m=12&y=2016> (дата звернення 4.07.2020).

13. Курс валют НБУ на 31.12.2017. URL: <https://finance.i.ua/nbu/?d=31&m=12&y=2017> (дата звернення 4.07.2020).

14. Курс валют НБУ на 31.12.2018. URL: <https://index.minfin.com.ua/exchange/archive/nbu/curr/2018-12-31/> (дата звернення 4.07.2020).

15. Рамський А.Ю., Лойко В.В. Проблема бідності працюючого населення в Україні. Вчені записки Університету "КРОК". 2018. № 4 (52). С. 78—85.

References:

1. Kizima, T.O. (2010), *Finansy domogospodarstv: suchasna paradyhma ta dominany rozvytku* [Household Finance: Contemporary Paradigm and Development Trends], Znannia, Kyiv, Ukraine.

2. Ramskyi, A.Yu. (2014), *Investycyjnyi potencial domogospodarstv* [Investment potential of households], Boris Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine.

3. Chaban, G.V. (2017), "The impact of households on the socio-economic development of Ukraine", *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 12, p. 159—162.

4. Vasylyha, N.A. (2017), "Assessment of the situation in the field of household development in Ukraine", *Investycii: practyka i dosvid*, vol. 12, p. 120—124.

5. Vasylyha, N.A. (2017), "Foreign experience of household support: public administration aspect", *Derzhava ta region*, vol. 2 (58), p. 32—37.

6. Avanesova, N.E. (2017), "Analytical view on the theory of economic security", *Suchasnyi stan naukovykh doslidjen ta tehnologii v promyslovosti*, vol. 2 (2), p. 100—108.

7. The official website of the State Statistics Service of Ukraine (2020), "Statistical information", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 1 July 2020).

8. Official website of the Main Statistics Department of Kyiv (2020), "Statistical information", available at: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=255&lang=1> (Accessed 1 July 2020).

9. Official website of the NBU (2020), "Monetary and financial statistics", available at: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58127 (Accessed 5 July 2020).

10. finance.i.ua (2014), "Exchange rate of the NBU as of 31.12.2014", available at: <https://finance.i.ua/nbu/?d=31&m=12&y=2014> (Accessed 4 July 2020).

11. finance.i.ua (2015), "Exchange rate of the NBU as of 31.12.2015", available at: <https://finance.i.ua/nbu/?d=31&m=12&y=2015> (Accessed 4 July 2020).

12. finance.i.ua (2016), "Exchange rate of the NBU as of 31.12.2016", available at: <https://finance.i.ua/nbu/?d=31&m=12&y=2016> (Accessed 4 July 2020).

13. finance.i.ua (2017), "Exchange rate of the NBU as of 31.12.2017", available at: <https://finance.i.ua/nbu/?d=31&m=12&y=2017> (Accessed 4 July 2020).

14. finance.i.ua (2018), "Exchange rate of the NBU as of 31.12.2018", available at: <https://index.minfin.com.ua/exchange/archive/nbu/curr/2018-12-31/> (Accessed 4 July 2020).

15. Ramsky, A.Yu. and Loiko, V.V. (2018), "The problem of poverty of the working population in Ukraine", *Vcheni zapyski Universitetu "KROK"*, vol. № 4 (52), p. 78—85.

Стаття надійшла до редакції 06.07.2020 р.